

תוכן עניינים מפורט

פתח דבר כט

מבוא כללי לספר 1

מבוא כללי לתולדות ההלכה והמנהג בישראל 2

- א. השתלשלות התורה שבעל פה 2
- ב. המנהג – גדרו ומקור סמכותו 3
- ג. מעמדו של המנהג ביחס להלכה 4
- ד. תוקפו של המנהג 5
- ה. תוקף המנהג במקום ובזמן 6
- ו. הבדלי הלכה ומנהג בין קהילות 6

מבוא לפסיקה ההלכתית במרוקו 7

- א. תולדות הפסיקה ההלכתית במרוקו 7
- ב. כללי הפסיקה במרוקו 9

מבוא למנהגי תאפילאלת/סג'למאסא 10

- מיון מנהגי תאפילאלת לתקופות 14
- א. מנהגי תאפילאלת קדומים במעגל התפילה, נוסח התושבים בפאס, שלא נותרו להם כמעט שרידים בקהילות אחרות 14
- ב. מנהגים פילאליים קדומים במעגל האדם שלא נותרו להם כמעט שרידים בקהילות אחרות 16
- ג. שרידי מנהגים בתאפילאלת שמקורם במנהגי ארץ ישראל 17
- ד. מנהגי פשרה ייחודיים, כגון הייבום 17
- ה. חידושי מנהגים על ידי חכמי אביחצירא בהשפעת הקבלה, החל מר' יעקב אביחצירא בסוף המאה התשע עשרה 18
- ו. מנהגים הנושאים אופי של תקנות כלכליות משנת תש"ה/1945 ובאים על חשבון מנהגים ותיקים 18
- ז. מנהגים חדשים בהשפעת הרבנות במרוקו מתשס"ו 19
- ח. מנהגים התואמים לפסקי הרמ"א 19
- ט. מנהגים ייחודיים בקהילות דרום תאפילאלת השונים ממנהגי שאר קהילות מרוקו 20

סיכום 20

חלק ראשון – מעגל השנה

פרק ראשון: תפילת שחרית של חול 25

- א. הכנות לתפילה 25 ♦ ב. סידורי תפילה ומחזורים 28 ♦ ג. ענייני מבטא 29 ♦ ד. התעטפות בטלית 29 ♦ ה. הנחת תפילין 31 ♦ ו. תפילין של רש"י ושל רבנו תם 33 ♦ ז. צירוף קטן למניין ולעלייה לספר תורה 34 ♦ ח. פרשת הקרבנות 34 ♦ ט. פסוקי דזמרה 35 ♦ י. קריאת שמע וברכותיה 38 ♦ יא. תפילת 'שמונה עשרה' וחזרת הש"ץ 39 ♦ יב. עניות הציבור בתפילת 'שמונה עשרה' 41 ♦ יג. ימים שאין אומרים בהם תחנון 42 ♦ יד. ימים מיוחדים שאומרים בהם תחנון 42 ♦ טו. סדר תחנון ביום רגיל 43 ♦ טז. סדר תחנון לימי שני וחמישי 43 ♦ יז. הוצאת ספר תורה 44 ♦ יח. עלייה לספר תורה וברכות התורה 44 ♦ יט. המשך התפילה 45 ♦ כ. חק לישראל ומנהגי קריאה אחרים לאחר התפילה 47

פרק שני: הקדיש..... 48

- א. אמירת הקדיש 48 ♦ ב. נוסח הקדיש 50 ♦ ג. עניות לקדיש 51 ♦ ד. כריעות ופניות בקדיש 51

פרק שלישי: תפילות מנחה וערבית של חול וקריאת שמע שעל המיטה... 52

- א. תפילת מנחה 52 ♦ ב. תפילת ערבית 54 ♦ ג. קריאת שמע שעל המיטה 54

פרק רביעי: שבת קודש..... 56

חלק א: ההכנות לשבת

- א. לחם, בשר ופרות 56 ♦ ב. התבשילים לשבת 57 ♦ ג. הכנת קדרות החמין והתה לשבת 57 ♦ ד. הכנת הפרשה והעירוב 58 ♦ ה. הכנות הגוף לשבת 59 ♦ ו. בגדי שבת 60 ♦ ז. נרות שבת 61

חלק ב: ליל שבת

- א. מנחה ושיר השירים 62 ♦ ב. קבלת שבת 62 ♦ ג. ערבית של שבת 65 ♦ ד. קבלת שבת שלפני הקידוש בבית 66 ♦ ה. הקידוש 68 ♦ ו. נטילת ידיים לסעודה 70 ♦ ז. אמירת הפיוט 'למבצע על ריפתא' וברכת 'המוציא' 70 ♦ ח. סעודה ראשונה – תפריט של קהילות דרום

תאפילאלת 71 ♦ ט. ההנהגה על השולחן 72 ♦ י. זמירות ליל שבת ומשניות 72 ♦ יא. קבלת אורח הבא באמצע הסעודה 73 ♦ יב. ההכנות לברכת המזון 73 ♦ יג. נוסח הזימון 74 ♦ יד. ברכת המזון 74

חלק ג: יום שבת

א. שתיית תה לפני התפילה 75 ♦ ב. ברכות השחר – פרשת הקרבנות – הודו 76 ♦ ג. סידור הזמירות 77 ♦ ד. פיוטים בתפילה 78 ♦ ה. מכירת המצוות וכיבוד בעליות 78 ♦ ו. הוצאת ספר תורה 80 ♦ ז. נוסח ברכת התורה 80 ♦ ח. הקריאה בתורה, עליית מוסיפים וסיום חומש 81 ♦ ט. ההפטרה 81 ♦ י. לוח ההפטרות בתאפילאלת 82 ♦ יא. נוסח 'מי שברך' לעולה, לקהל ולמלך 90 ♦ יב. תפילת מוסף 92 ♦ יג. סעודה שנייה, קידוש וזמירות 92 ♦ יד. מנחה של שבת 93 ♦ טו. סעודה שלישית 94

חלק ד: שבתות מיוחדות

א. שבת שירה 95 ♦ ב. שבת עשרת הדיברות 96 ♦ ג. שבת תוכחה 97

חלק ה: מוצאי שבת

א. מזמורים וקטעים הנאמרים לפני ערבית 98 ♦ ב. תפילת ערבית 99 ♦ ג. סדר ההבדלה בבית הכנסת 99 ♦ ד. סדר ההבדלה בבית 99

102. פרק חמישי: ראש חודש וברכת הלבנה.....

א. שבת שלפני ראש חודש (=שבת הכרזת החודש, או 'שבת מברכים') 102 ♦ ב. ערב ראש חודש 104 ♦ ג. ראש חודש 104 ♦ ד. שבת ראש חודש 106 ♦ ה. ברכת הלבנה 107

109. פרק שישי: חודש אלול.....

א. ההשכמה לסליחות על ידי השמש 109 ♦ ב. 'תיקון כרת' 110 ♦ ג. תעניות 111 ♦ ד. אמירת המזמור 'לדוד ה' אורי וישעי' 111 ♦ ה. התרת נדרים 112

113. פרק שביעי: ראש השנה.....

א. ערב ראש השנה 113 ♦ ב. תפילת ליל ראש השנה 113 ♦ ג. קידוש וברכות של ליל ראש השנה 114 ♦ ד. סדר תפילת שחרית 116 ♦ ה. פיוטים לראש השנה – מנהגים ייחודיים לקהילות דרום תאפילאלת 117 ♦ ו. דרוש

והוצאת ספר תורה 118 ♦ ז. תקיעות בשופר 118 ♦ ח. תהלים 118 ♦
ט. בישול ואפייה בראש השנה 119 ♦ י. תשליך 119 ♦ יא. מוצאי ראש
השנה וצום גדליה 119

120. פרק שמיני: עשרת ימי תשובה ויום כיפור.....

א. עשרת ימי תשובה 120 ♦ ב. מנהגי הכפרות 121 ♦ ג. ערב יום
כיפור 122 ♦ ד. ליל כיפור ונוסח 'כל נדרי' 123 ♦ ה. יום כיפור 124 ♦
ו. מוצאי יום כיפור 125

126. פרק תשיעי: סוכות ושמחת תורה.....

א. הימים שבין יום כיפור לסוכות 126 ♦ ב. בניית הסוכה 126 ♦ ג. מנהגי
הסוכה 127 ♦ ד. ארבעה מינים 129 ♦ ה. סדר הנענועים 130 ♦ ו. בישול
ואפייה ביום טוב של סוכות 130 ♦ ז. חול המועד סוכות 131 ♦ ח. סדר
ההושענות 131 ♦ ט. ליל הושענא רבה 132 ♦ י. תפילת הגשם בשמיני
עצרת 132 ♦ יא. ליל שמחת תורה 133 ♦ יב. יום שמחת תורה 134 ♦
יג. מוצאי חג ואסרו חג 134

135. פרק עשירי: חנוכה וט"ו בשבט.....

א. חנוכה 135 ♦ ב. ט"ו בשבט 137

139. פרק אחד עשר: אירועי חודש אדר.....

א. לימוד 'מי כמוך ואין כמוך' וקריאת המגילה לפני פורים 139 ♦ ב. תיקון
שבעה באדר 139 ♦ ג. שבת זכור 140 ♦ ד. ההווי שלפני פורים 141 ♦
ה. סדר התפילה בליל פורים 141 ♦ ו. סעודת ליל פורים 142 ♦ ז. סדר
תפילת יום פורים 142 ♦ ח. מחצית השקל 143 ♦ ט. משלוח מנות
וסעודת פורים 143 ♦ י. סעודת אליהו הנביא בפורים 144

146. פרק שנים עשר: פסח – ההכנות ומנהגי החג.....

א. מנהגי חודש ניסן 146 ♦ ב. הקפדה על חיטה שמורה לכל חג הפסח 147 ♦
ג. הכשרת הרהיים והתנור וטחינת הקמח 147 ♦ ד. שאיבת המים ואפיית
המצות עבודת יד 148 ♦ ה. מצה עשירה 149 ♦ ו. מצה שמורה רכה
מיוחדת לליל הסדר 150 ♦ ז. קמחא דפסחא 150 ♦ ח. הכנת תבלינים
וכלים של פסח 151 ♦ ט. בדיקת חמץ, ביעור ומכירה 151 ♦ י. י"ד בניסן /
הכנות ערב פסח 151 ♦ יא. עירוב תבשילין ועירובי חצרות ומבואות 152 ♦
יב. סדר הקערה 153 ♦ יג. ליל פסח וקריאת ההגדה 154 ♦ יד. מנהגי קריאה

בבית כנסת בימי הפסח סמוך להפטרה / 'טהיר' 156 ♦ טו. מאכלים שנהגו לא
לאכלם בכל ימי הפסח בכל קהילות תאפילאלת 158 ♦ טז. מאכלים נפוצים
בפסח 160 ♦ יז. חול המועד פסח 160 ♦ יח. שביעי של פסח 161 ♦
יט. סעודה אחרונה של חג 162 ♦ כ. ליל המימונה 162

164. פרק שלושה עשר: בין פסח לעצרת ומנהגי חג שבועות.....

א. מנהגי ספירת העומר 164 ♦ ב. קריאת משלי ופרקי אבות 165 ♦
ג. שבת כלה 166 ♦ ד. ערב שבועות וליל שבועות 166 ♦ ה. תפילת
שחרית 167 ♦ ו. קריאת אזהרות ושפיכת מים 167 ♦ ז. מנהגי בישול,
אפייה ואכילה בשבועות 169

170. פרק ארבעה עשר: ימי הילולות.....

א. הילולה של ר' מאיר בעל הנס – פסח שני 170 ♦ ב. הילולה של ר' שמעון
בר יוחאי – ל"ג בעומר 170 ♦ ג. הילולות של חכמי אביחצירא 171

172. פרק חמישה עשר: ימי בין המצרים.....

א. אי הכרזה על הצומות 172 ♦ ב. מנהגי התענית 173 ♦ ג. תקופת בין
המצרים 174 ♦ ד. מנהגי ראש חודש אב 176 ♦ ה. מנהגים מראש חודש
אב ועד תשעה בו 177 ♦ ו. מאכלים בתשעת הימים 177 ♦ ז. שבוע שחל
בו תשעה באב 178 ♦ ח. שבת שלפני תשעה באב – שבת חזון 178 ♦
ט. ערב תשעה באב 178 ♦ י. סדר ליל תשעה באב 179 ♦ יא. מנהגי
שינה בליל תשעה באב 180 ♦ יב. סדר יום תשעה באב 180 ♦ יג. צאת
הצום של תשעה באב ולמחרתו 183 ♦ יד. רשימת הקינות של יום תשעה
באב 183

194. פרק שישה עשר: קריאות עונתיות.....

א. נושאי הקריאות ומועדיהן 194 ♦ ב. הקריאה בספר הזוהר בלילות
החורף 195 ♦ ג. פסוקים או קטעים שאומרים לפני הקריאה ואחריה 195 ♦
ד. אמירת בקשות 197

חלק שני – מעגל האדם

פרק ראשון: מנהגי החתונה הקדומים בקהילות דרום תאפילאלת. 201

חלק א: שלבים מקדימים לפני החתונה – רקע

- א. בקשת ידה של הבת 201 ♦ ב. האירוסין (=לְקַטְבָּה או לְמֵלֶאכ) 202 ♦
- ג. השבועה (הקנס בקניין ושבועה) 203 ♦ ד. כמה ממנהגי השידוכין 204 ♦
- ה. התקופה שבין האירוסין לנישואין 205

חלק ב: אירועי הכלולות

מבוא. 206

1. תיאור השבתות והאירועים הנלווים להם. 206

- א. השבת הראשונה – 'שִׁבְת אֶלְפָאֵל' (=שבת סימן טוב או שבת הבשורה) 206 ♦ ב. טקס 'טְרוּח אַנְרַע' (=הנחת זרעוני חיטה) 207 ♦
- ג. השבת השנייה – 'שִׁבְת לְגִטָא' (=פשטידת ביצים) 207

2. האירועים בין השבת השנייה לשבת השלישית. 208

- א. ליווי השושבינים 208 ♦ ב. חגיגת ה'חינה' הגדולה בבית הכלה 208 ♦
- ג. תהלוכת הסבלונות (ביום שני בבוקר) 209 ♦ ד. אֶסְלֶכָה (=אירוע שחל שבוע לפני החופה) 209 ♦ ה. ארוחת קוסקוס למחרת 210

3. השבת השלישית – 'שִׁבְת לְבְרָאזָאֵת' (שבת השושבינות). 210

4. אירועי שבוע החופה. 210

- א. כתיבת שטר ה'נחלה' (=נדוניה) ושטר הכתובה 211 ♦ ב. חגיגת ה'חינה' בבית החתן 211 ♦ ג. יום שני בסימן של 'שובע שמחות' 211 ♦
- ד. מקום החופה וצורתה 213 ♦ ה. מועד החופה 213 ♦ ו. סדר עריכת החופה 214 ♦ ז. הקידושין 215 ♦ ח. ברכת חתנים ושבירת הכוס 216

חלק ג: האירועים שלאחר החופה

- א. צבאח אַרְנֹאֵח (=בוקר שלאחר ליל הכלולות – יום א' של שבועת ימי המשתה) 217 ♦ ב. שבועת ימי המשתה 218 ♦ ג. שבת הגדול (שבת חתן) 219 ♦ ד. שבע ברכות במוצאי שבת 219 ♦ ה. שבעה קשרי כלה (יום ו') של שבועת ימי המשתה) 220 ♦ ו. 'כלה מקושטת' (יום שביעי ואחרון לשבעת ימי המשתה) 220 ♦ ז. שנת הכלולות הראשונה ואירועיה 220

חלק ד: תמורות במנהגי החתונה הפילאלית
סג'למאסית הקדומה במהלך הדורות

- מבוא. 221
- א. תמורות כלכליות 221 ♦ ב. תמורות של עיתוי באירועי הכלולות 222
- ♦ ג. תמורות תרבותיות 223 ♦ ד. תמורות פואטיות בשירה העממית 226
- ♦ ה. תמורות בתכולת הנדוניה 226

חלק ה: אירועי הכלולות בקהילות הצפון של תאפילאלת:
קצר א-סוק וגלילותיה וקהילת גולמימא במערב

- א. אירועי הכלולות בקהילות קצר א-סוק וריש 227 ♦ ב. מסלול אירועי הכלולות בקצר א-סוק 228 ג. מסלול אירועי הכלולות בקהילות גוראמה ותאלסינת 229 ♦ ד. מסלול אירועי הכלולות בקהילת גולמימא 230 ♦
- ה. מסלול אירועי הכלולות במידלת 231

פרק שני: שטרי הכתובה והנדוניה. 232

1. שטר הכתובה. 232

- א. הנוסח המסורתי של הכתובה בקהילות הדרומיות של תאפילאלת/ סג'למאסא: מללאח, ריסאני וגלילותיה, ארפוד ואגפיה 232 ♦ ב. פרטים ייחודיים לשטר הכתובה הפילאלית/סג'למאסית 233 ♦ ג. הפרטים החסרים בכתובה המסורתית הסג'למאסית נוסח תאפילאלת 234 ♦
- ד. דוגמאות של שטרי כתובות 235 ♦ ה. חסרונם של סעיפי הסכומים הכספיים ותנאי הכתובה והביטחונות לפירעונה בשטרי כתובה מתאפילאלת/ סג'למאסא ומבצאר – משמעות התופעה 238 ♦ ו. תמורות בנוסח שטר הכתובה בתאפילאלת/סג'למאסא 240 ♦ ז. שטר כתובה רגיל מארפוד תשט"ז/1955 241 ♦ ח. שטרי כתובה מן הקהילות הצפוניות בתאפילאלת 242

2. שטר הנדוניה (הנחלה). 244

- א. אפיוני שטר הנדוניה הפילאלי 244 ♦ ב. המבנה הכללי של שטר ה'נחלה' 245 ♦ ג. מבנה שטר הנחלה וחלוקתו לסעיפים – פירוט לדוגמה 246 ♦ ד. הגדרת מונחים בשטר הנדוניה: עיקר, תוספת, מתנה, עשרה מתקאלים 246 ♦ ה. מבנה מפורט מרבי של סעיפים כספיים בשטר ה'נחלה' 247 ♦ ו. כיצד מעריכים את שוויים של פריטי הנדוניה 247 ♦ ז. פירעונות הנדוניה והכתובה 248 ♦ ח. דוגמה של שטר הנדוניה, מבנהו

וסעיפיו 249 ♦ ט. מבנה הנחלה על פריטיה בליווי תרגום עברי של כל פריט 251 ♦ י. דוגמה לנחלה מגוראמא 253

פרק שלישי: מנהגי הייבום והחליצה בקהילות תאפילאלת..... 254

א. מבוא כללי לייבום 254 ♦ ב. החופה והכתובה של היבם והיבמה 255 ♦
ג. מנהג הייבום במרוקן 255 ♦ ד. מנהג הייבום בקהילות סג'למאסא ותאפילאלת 255 ♦ ה. כללים בכתיבת שטר יבמה הנהוגים בשטרי תאפילאלת 256 ♦ ו. שטר ייבום בתאפילאלת 256

פרק רביעי: אירועי הלידה, הברית, זבד הבת ופדיון הבן..... 260

א. ה'קליה' – חגיגת הודיה בבית הורי הכלה בתום שבעה או תשעה חודשים לעיבור הראשון 260 ♦ ב. חגיגת הודיה בבית הורי החתן למחרת ה'קליה' – מאפה ה'צדקה' 261 ♦ ג. ההכנות ללידה 261 ♦ ד. הוויי הלידה, קריאת היולדת וקרובותיה לצדיקים ואמירת מזמור 'ענך ה' ביום צרה' 262 ♦ ה. בשורת הלידה ו'עת שְׁעָרֵי רְצוֹן לְהִפְתָּח' 263 ♦ ו. הכרזת המיילדת על היילוד 263 ♦ ז. השמירה על היולדת 263 ♦ ח. לידת בן – איחולי סימן טוב והאירוח 264 ♦ ט. לילות בר יוחאי והפיוטים המושרים בהם 265 ♦ י. 'לילת לְחֻדְקָא / (=ליל החדקא) 265 ♦ יא. נוסח ה'חדקא' – משמעות המונח והרקע לחיבור הנוסח 265 ♦ יב. טקס התחדיד 267 ♦ יג. טקס התחדית' 268 ♦ יד. שבת מילה 268 ♦ טו. ליל הברית / לילת אשחום (=ליל המשיחה, ההיגינה) 268 ♦ טז. יום המילה 269 ♦ יז. פיוטי המילה 269 ♦ יח. כיסא של אליהו ו'מרכבתו' 270 ♦ יט. הסנדק (אֶלְמֶכֶתֶן) 271 ♦ כ. סדר ברית מילה 271 ♦ כא. קריאת שם לנימול לאחר ברכת 'כורת הברית' וטעימה מן היין 272 ♦ כב. הכיבוד הקל לאחר המילה וסעודת המילה 273 ♦ כג. ביקורי המוהל אצל הנימול 274 ♦ כד. ארבעים ימי לידה – היולדת והסועדת 274 ♦ כה. זבוד אצלא (=ביקור התינוק בבית הכנסת) בקצר א-סוק 275 ♦ כו. פדיון הבן 275 ♦ כז. זבד הבת 275

פרק חמישי: חופת הנעורים..... 277

א. רקע למנהג 277 ♦ ב. משמעות המונח 'כְּתָאב' 278 ♦ ג. אירועי הַכְּתָאב בקהילות תאפילאלת 278 ♦ ד. החגיגה הלילית – חופת הנעורים 279 ♦ ה. החגיגה היומית – תהלוכת הילדים לכיוון נהר העיר 280 ♦ ו. חופת הנעורים בקצר א-סוק ואגפיה 280 ♦ ז. טעמים משוערים לעשיית חופת הנעורים 281 ♦ ח. קדמות המנהג ומקורותיו 281 ♦ ט. נוסחים אחרים

של חופת נעורים בקהילות אחרות 282 ♦ י. המשמעות הסמלית של
מנהגי הפתאב בקהילות תאפילאלת 282 ♦ יא. פיוטים ודרושים של אירוע
הפתאב 284

פרק שישי: בר מצווה – אירועי ציציית ותפילין..... 286

א. מבוא 286 ♦ ב. אירוע הציציית בקהילות דרום תאפילאלת 286 ♦
ג. אירוע התפילין 287 ♦ ד. האירוע המשולב: ציציית ותפילין 287 ♦ ה. אי
הקפדה על גיל מדויק 288 ♦ ו. ברכות 288 ♦ ז. דרושים לציציית 289 ♦
ח. דרושים לתפילין 289 ♦ ט. פיוטים לציציית 290 ♦ י. פיוטים
לתפילין 290

פרק שביעי: הכנסת ספר תורה וספר הזוהר..... 291

חלק א: הכנסת ספר תורה

א. דברי רקע 291 ♦ ב. החגיגות 291 ♦ ג. מיזוג החגיגה עם אירועים
אחרים 292 ♦ ד. חגיגות משנה 293 ♦ ה. תהלוכות של ספר תורה 293
ו. הלבשת ספר תורה 294 ♦ ז. פיוטים לכבוד ספר תורה 294

חלק ב: הכנסת ספר הזוהר לבית הכנסת

א. הרקע להכנסת ספר הזוהר לבית הכנסת 295 ♦ ב. האירוע החגיגי 295

פרק שמיני: ההפסקה הגדולה השבועית – תענית שישה ימים

297..... ושישה לילות רצופים.

א. תיאור המנהג ותקופתו 297 ♦ ב. מקורות התענית 297 ♦ ג. אישים
שהתענו תענית זו בתאפילאלת 299 ♦ ד. תכונת התענית 299 ♦
ה. ההפסקה השבועית הרצופה בקהילות אחרות 300 ♦ ו. פיוטי התענית 300
ז. 'סדר הפסקה גדולה' 300 ♦

פרק תשיעי: 'הדרת זקנים' – המנהג, מקורות ורעיונות..... 302

א. תיאור המנהג 302 ♦ ב. סדר הלימוד של 'הדרת זקנים' 302 ♦ ג. מקור
השם 'הדרת זקנים' 303 ♦ ד. משמעות גיל שישים או שבעים ומקור
המנהג 303

פרק עשירי: מנהגי הפטירה..... 305

- א. הגסיסה והשמירה על המת 305 ♦ ב. סמוך למיתתו של זקן וכשר –
'תוסף רוחם יגועון' 305 ♦ ג. שפיכת מים בסביבת המת 306 ♦ ד. הבכי על
המת וההספד העממי של הנשים 306 ♦ ה. הטהרה (=רחיצת המת) 307 ♦
ו. היעדרות הנשים מההלוויה על פי הקבלה וכמנהג עיר הקודש צפת 308 ♦
ז. אי השתתפות הבנים בהלוויה על פי הקבלה וכמנהג עיר"ק ירושלים 308 ♦
ח. מסע ההלוויה 309 ♦ ט. מסע הלוויה מיוחד לנפטרים אנשי חברה קדישא
ולזקן וכשר 310 ♦ י. סדר ההקפות 311 ♦ יא. ההספד בבית העלמין
לכבוד המת 312 ♦ יב. קבורה נפרדת 312 ♦ יג. הקריעה על המת וסעודת
ההבראה 313 ♦ יד. מנחה וערבית – בבית האבלים, ושחרית – בבית
הכנסת 313 ♦ טו. הדלקת נר והנחת קערת מים לפני תפילת ערבית 314 ♦
טז. קינה והשכבה בבית האבל אחרי ערבית 314 ♦ יז. אמירת המזמור
'שמעו זאת כל העמים' לפני 'עלינו לשבח' 315 ♦ יח. הצבת 'ציון לנפש'
ביום השלישי או ביום הרביעי לאבלות 315 ♦ יט. 'לחבורה' / חלוקת פת
ופולים ביום ציון לנפש ביום השלישי 316 ♦ כ. אי שינוי מקום בבית הכנסת
בשבת 316 ♦ כא. אכילת בשר ושתיית יין מהיום השביעי לאבלות 316 ♦
כב. יום השבעה – רחצת ידיים ורגליים 317 ♦ כג. בכי הנשים במשך
החודש והשנה 317 ♦ כד. לבישת בגדי לבן על הנפטר 317 ♦ כה. הניחום
בשבת 318 ♦ כו. הדרשות בבית האבל בשלוש השבתות 318 ♦
כז. פקידות לנפטר 319 ♦ כח. פקידת השבוע 319 ♦ כט. פקידת שלושה
שבועות 319 ♦ ל. פקידת החודש (=ל' יום) 320 ♦ לא. פקידת אחד עשר
חודש (אשנה) לאנשים ותשעה חודשים לנשים 320 ♦ לב. פקידת השנה
(י"ב חודש) 321 ♦ לג. תפילת האבל 321

חלק שלישי – מעגל החברה

מבוא..... 325

פרק ראשון: כינויי שמות..... 327

- מבוא 327 ♦ א. כינויי שמות של אנשים 328 ♦ ב. כינויי שמות של
נשים 330 ♦ ג. שימוש בשם הפרטי ובשם האב 331 ♦ ד. שם פרטי ושם
האב בתוספת בן 331 ♦ ה. המונח חזן 332 ♦ ו. התואר 'חזאן' 332 ♦
ז. תוארי יקיר והנצחה 334 ♦ ח. תוארי קרבה וחיבה לנשים 335 ♦
ט. ההקטנה של השמות הפרטיים 335

פרק שני: מעמדה של האישה הפילאלית במשפחה. 336.....

- א. נישואין לאישה קטלנית 336 ♦ ב. נישואין לאישה גרושה כמה פעמים 337 ♦ ג. נישואין לאישה נוספת 337 ♦ ד. נישואין לאשת חמיו 337 ♦ ה. ברכת בתולים 337 ♦ ו. מנהג הייבום בתאפילאלת 338 ♦ ז. ייחוד נשים עם נכרים 338 ♦ ח. עשיית מלאכה על ידי נשות תאפילאלת 338 ♦ ט. תשלום קנסות האישה על ידי הבעל 339 ♦ י. ביטול השידוכין והחזרת המתנות 339 ♦ יא. כפייה לאב לפרנסת הבת 339 ♦ יב. הכרזה על מורדת 340 ♦ יג. עיקול כלי הנדוניה בעת קטטה 340 ♦ יד. מכירת נכסי צאן ברזל 340 ♦ טו. מכירת תכשיטים על ידי הבעל לצורך פרנסה 340 ♦ טז. אלמנה ניזונית מנכסי בעלה 340 ♦ יז. קיום מצוות עשה שהזמן גרמא על ידי נשים 341 ♦ יח. הכללת האישה במצוות כתיבת ספר תורה 341 ♦ יט. תשלום מזונות להולכה לבית אביה 341 ♦ כ. הוצאות הבן לאחר גיל שש 341 ♦ כא. תשלום שכר הנקה 342 ♦ כב. אי תשלום מזונות 342 ♦ כג. סילוק לבעל בנכסי אשתו 342 ♦ כד. ירושת הבעל את נכסי אשתו 342

פרק שלישי: הירושה. 343.....

- א. מבוא 343 ♦ ב. מקורות דיני הירושה 344 ♦ ג. סדר עדיפות הירושים 345 ♦ ד. עקרונות הירושה 345 ♦ ה. ירושה ומתנה 345 ♦ ו. הצוואה 345 ♦ ז. תקנות הירושה 346 ♦ ח. הירושה בתאפילאלת 346 ♦ ט. שטרי צוואות בתאפילאלת 347

פרק רביעי: מנהגי הגירושין והגט בקהילות תאפילאלת ובצאר. 353.....

- א. מבוא כללי לגט 353 ♦ ב. נוסח הגט בתאפילאלת 354 ♦ ג. נוסח הגט בצאר 355 ♦ ד. מבנה שטר הגט וסעיפיו 356 ♦ ה. סדר נתינת הגט בתאפילאלת על פי רש"א 360 ♦ ו. תקנת רש"א 361 ♦ ז. הליך סדר הגט בתאפילאלת על פי מקורות בכתבי היד 363 ♦ ח. גט שנמסר לאישה על ידי שליח של הבעל 365

פרק חמישי: מנהגים ייחודיים בגט בתאפילאלת על פי הספר 'מליץ טוב' לרב שלום אביחצירא בהשוואה לפסיקות מרן בית יוסף והרמ"א

בשלחן ערוך. 368.....

סימן קיט. 368.....

- סעיף ו – גירושין מרצון ושלא מרצון 368 ♦ סעיף ט – תביעה של זוג גרושים בנוכחותם 369

369. סימן קכ.
 סעיף א – מי נותן את כלי הכתיבה ושכר הסופר 369 ♦ סעיף ג – נוכחות
 האישה בשעת הגירושין 370
370. סימן קכב.
 סעיף א – הוראה רטרואקטיבית של הבעל לכתיבת הגט 370
370. סימן קכג.
 סעיף א – כשרות קרוב משפחה לכתיבת הגט 370
371. סימן קכד.
 סעיף ט – המתנה להתייבשות הדיו 371
371. סימן קכה.
 סעיף א – איכות הדיו לכתיבת הגט 371 ♦ סעיף ב – כתיבת הגט מגט
 אחר 371 ♦ סעיף ו – תיקון אותיות בגט 371 ♦ סעיף י – שרטוט על
 ידי קיפול 371 ♦ סעיף יב – כתיבה סמוך לשורות 372 ♦ סעיפים יא –
 יב – מספר השורות בגט 372 ♦ סעיף יג – מידות שטר הגט 372 ♦
 סעיף יד – גלישה של אותיות בשולי השטר האנכיים 373 ♦ סעיף טו –
 כתיבה על נייר נקוב 373 ♦ סעיף יח – גדרו של גט קריא 373 ♦
 סעיף יח, הרמ"א – עירווי השיטות וטיוט אותיות 373 ♦ סעיף כב –
 כתיבה בקולמוס 374
374. סימן קכו.
 סעיף א – כללי הכתיב והאיות של מילות הגט 374 ♦ סעיף ד – כתיבת
 הגט בראש חודש ובימים שאין בהם תחנון 374 ♦ סעיף ז – נוסח חודש
 אדר בשנה מעוברת 374 ♦ סעיף ח – מנוסח הגט 375 ♦ סעיף יא –
 הארכת ווין של מילים בגט 375 ♦ סעיף יח – ייחודה של שורה אחרונה
 בגט 375 ♦ סעיף כט – 'במתא פלונית' בלשון נקבה 375 ♦ סעיף מט –
 מעמדו של גט המחוסר תיבה אחת 375
376. סימן קכז.
 סעיף א – מקום כתיבת הגט 376 ♦ סעיף ב – אזכור מקום עמידת האיש
 והאישה 376 ♦ סעיף ג – עיר שיש לה שני שמות 377 ♦ סעיף ד –
 אזכור שם הנהר של העיר 377 ♦ סעיף ו – עיר שיושבת על נהר ומקורות
 מים נוספים 377
378. סימן קכח.
 סעיף א – כללי כתיבת השם של האיש והאישה 378 ♦ סעיף ד – אזכור
 מקום הכתיבה או מקום הנתינה 378 ♦ סעיף ז – הימנעות מכתבת
 תארים לאנשים בגט 379 ♦ סעיף טו – איש שיש לו שני שמות 379 ♦

סעיף יט – אזכור כינוי 'כהן' או 'לוי' של המתגרשים 379 ♦ סעיף כ – נוסח השם בגט של גר 380 ♦ סעיף לד – כללי כתיבת שמות הנחתמים באל"ף או בה"א 380

380. סימן קל.

סעיף א – כשרותו של סופר קרוב משפחה 380 ♦ סעיף יא – עד בן שני שמות 381 ♦ סעיף יג – חתימת העדים זה בפני זה 381 ♦ סעיף טז – עדים שאינם יודעים קרוא וכתוב 381

382. סימן קלא.

סעיף ז – כתיבה לשמה 382 ♦ סעיף ח – נוכחות עדי החתימה בשעת כתיבת הגט 382

382. סימן קלב.

סעיף ב – מצב החתימות בעת מתן הגט 382 ♦ סעיף ג – מתן הגט במעמד של מניין אנשים 382

383. סימן קלד.

סעיפים א–ב – ביטול מודעות על ידי המגרש או התרה 383 ♦ סעיף ג – ביטול מודעי – מתי 383 ♦ סעיף ד – התרת שבועה למגרש 383

383. סימן קלה.

סעיף א – קריאת הגט 383

384. סימן קלו.

סעיף א – נוסח לשוני של הגירושין 384 ♦ סעיף ו – שמות כפולים בקהילה של המגרש והמתגרשת 384

384. סימן קמ.

סעיף ג – שליח קבלה 384

385. סימן קמא.

סעיף כד – שטר ההרשאה 385 ♦ סעיף כה – גיל השליח והעדים 386 ♦ סעיף כו – קניין סודר בגט 386 ♦ סעיף לו – נוסח שטר ההרשאה 386 ♦ סעיף לג – כשרות נשים וקרובים בשליחות הגט 387 ♦ סעיף נה – עשיית שליח הולכה 387 ♦ סעיף נט – ביטול הגט לפני הגעתו 388 ♦ סעיף ס – ביטול הגט בפני עדים 388

388. סימן קמה.

סעיף ט – גירושין על ידי תנאי 388

389. סימן קנב.

סעיף ו – נאמנות האישה בהצהרה על מעמדה המשפחתי 389

- סימן קנד – סדר הגט..... 389
- סעיף א – סידור גט בערב שבת 389 ♦ סעיף ב – הרהור בתשובה ויודוי של העדים 389 ♦ סעיף יג – התרת שבועה 389 ♦ סעיף כא – נוכחות העדים בכתיבת שורה ראשונה בגט 390 ♦ סעיף סו – הגהת הגט 390 ♦ סעיף עח – בירור פסול בגט לפני נתינתו 390 ♦ סעיף עט – אמירת המשפט 'שמעו כל הכשרים להעיד' 390 ♦ סעיף פא – יציבות ידי האישה בעת קבלת הגט וכיסוי פניה 391 ♦ סעיף פה – שאלות תחקיר לאחר מתן הגט 391 ♦ סעיף פו – קריעת הגט 392 ♦ סעיף פח – זמן נתינת הגט 392

חלק רביעי – מנהגים ייחודיים של תאפילאלת: השפעות והשוואות

- פרק ראשון: מנהגים ייחודיים לקהילות תאפילאלת..... 395
- מבוא..... 395

חלק א: מעגל השנה

- מנהגי תפילות של חול 395 • שבת 397 • ראש חודש וברכת הלבנה 401 ♦ חודש אלול 402 ♦ ראש השנה 402 ♦ יום כיפור 403 ♦ סוכות ושמחת תורה 404 ♦ חנוכה 404 ♦ פורים 405 ♦ פסח 405 ♦ בין פסח לעצרת ומנהגי חג שבועות 407 ♦ ימי הילולות 408 ♦ בין המצרים 408 ♦ קריאת הזוהר 409

חלק ב: מעגל האדם

- מנהגי החתונה בקהילות דרום תאפילאלת 410 ♦ שטרי הכתובה והנדוניה 411 ♦ מנהג הייבום 412 ♦ אירועי העיבור, הלידה וברית מילה 412 ♦ חופת נעורים 412 ♦ חגיגות בר מצווה 413 ♦ הכנסת ספר תורה 413 ♦ תענית הפסקה שישה ימים 414 ♦ הפטירה וימי אבלות 414 ♦ מעמדה של האישה הפילאלית במשפחה 414

- פרק שני: מנהגים בתאפילאלת ברוח הקבלה של הזוהר והאריז"ל..... 416
- מבוא..... 416

חלק א: מעגל השנה

- ◆ תפילת שחרית של חול 417 ◆ שבת 418 ◆ ראש השנה ויום כיפור 419 ◆
- סוכות 419 ◆ חנוכה 420 ◆ שבעה באדר 420 ◆ פסח 420 ◆ בין פסח לעצרת 420 ◆ הקריאה בספר הזוהר בלילות החורף 421

חלק ב: מעגל האדם

- ◆ הפסקה שבועית 421 ◆ הפטירה 421

422 פרק שלישי: מנהגי תאפילאלת התואמים לפסקי הרמ"א.....

מבוא 422 ◆ מעגל השנה 424

426 פרק רביעי: הבדלי מנהגים בין קהילות תאפילאלת לשאר קהילות מרוקו, הבדלי מנהגים בין דרום תאפילאלת לצפונה והבדלי מנהגים פנים קהילתיים.....

מבוא 426 ◆ טבלה משווה בין מנהגי דרום תאפילאלת לבין מנהגי צפון תאפילאלת ובין שניהם לשאר מנהגי מרוקו 430

470 סיכום.....

ממצאים 470 ◆ מעגל התפילה והשנה 470 ◆ מעגל החיים 472 ◆ מיון מנהגי תאפילאלת 473 ◆ מסקנות 475

476 רשימת מקורות.....

רשימת כתבי יד ציבוריים ופרטיים 481 ◆ רשימת מסרנים לפי קהילות 483

487 נספח: רשימות קהילות ואישים של תאפילאלת בכ"י ר' יעקב אביחצירא

500 מפתחות.....

מפתח המקורות 500 ◆ ספרי מנהגים אחרונים למחקר משווה 513 ◆

מפתח הפיוטים הנזכרים בספר 515 ◆ רשימת מקומות 518 ◆ שמות אישים 521 ◆ כינויי שמות בתאפילאלת 526